

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 628. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721241034576/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

Ulla skal paa Bal

- 443 *Ulla*: i lighed med stykkets øvrige personer tilhører U. den faste figurkreds i C. M. Bellman, *Fredmans Epistlar*, 1790 (se de flg. noter), hvor hun dog ret beset snarest optræder som en lettilgængelig allemandspige (se efterskriften s. 553), til forskel fra her hos den purificerende Heiberg. – *Bal*: om karakteren af »ballerne» hos Bellman, se efterskriften s. 553. – *bellmansk*: som det fremgår af efterskrift og noter, er persongalleriet, lokaliteten, sangteksterne (især deres optakt) og disses melodier (dog med arrangement af H. Rung, 1807-71, komponist, syngemester ved Det Kgl. Teater og Heibergs gode ven) overtaget fra Bellmans *Fredmans Epistlar*. – *Første Gang opført (...)* 1845: førsteopførelsen var ikke tænkt at skulle være foregået på Det Kgl. Teater, men i Skandinavisk Selskab, som havde bestilt stykket hos Heiberg; om det kom til opførelse der, er uvist (se Borup (udg.), *Breve og Aktstykker* ... III, 1949, s. 93f., brev nr. 542, og V, 1950, s. 165f.); ved premieren på Det Kgl. Teater, der var en benefice-forestilling, blev *Ulla* ... givet som efterstykke sammen med Heibergs egen *Pottemager Walter*, fru Heiberg, der spillede titelrollen, er undertagelsesvis tavs om forestillingens forløb.
- 445 *Ulla Wänblad*: således navngivet i *Fredmans Epistlar*, hvor hun introduceres som »Nymph och Prästinna i [vinguden] Bacchi [Bacchus] Tempel. Fadren fordom Corporal vid Gardet» (udg. af G. Hillbom og J. Massengale, 1990, I, s. 12). – *Fader Berg (...)* *Kroven*: præsenteres i *Fredmans Epistlar* som »Tapetmålare, och Stads-Virtuos på flere Instrumenter.» (udg. som anf. i foreg. n., s. 12). – *Mollberg (...)* *Dandsmester*: præsenteres i *Fredmans Epistlar* som: »Corporal Mollberg; ägde hus på Hornsagatan, var en tid Fabriks-Idkare [indehaver], så Ryttare, utan Hus, Häst och Schabrak [saddeldækken], omsider Dansmästare.» (udg. som anf. i foreg. n., s. 12). – *Mowitz, Constabel*: præsenteres i *Fredmans Epistlar* som: »Constapel, namnkunnig af sin Concert på Tre Byttor; Componeret Musiken til Serlachii [C. Serlachius] Värblomma [et pompøst skabelseshistorisk epos fra 1750]». (udg. som anf. i foreg. n., s. 13). – *Djurgården*: rekreativt område med forlystelser (tidligere talrige kroer) i Stockholms østlige udkant; adskillige af digtene i *Fredmans Epistlar* foregår her.
- 446 *Skuur*: et tag, der hviler på stolper. – *Vig af Mälarn*: den store sø M. ligger vest for Stockholm; den fra Djurgården synlige v. af M. hedder Riddarfjärden.
- 447 *Mollberg (...)* *indøver en Dands med Ulla*: samme situation som i *Fred-*

mans Epistlar, nr. 69, »Om Mollberg Dansmästare» (udg. af G. Hillborn og J. Massengale, 1990, I, s. 223), der afgiver melodi til den flg. sang (se flg. n.). – *Mel. Fredmans Epistel N° 69*: melodien, der her benyttes i H. Rungs arrangement, har Heiberg altså lånt fra Bellman, der imidlertid selv har den fra en ældre kilde; det drejer sig om en fr. kontradans fra midten af det 18. årh. med titlen »La [skal være: Le] Singes» (fr.: aben), overleveret i Müllers *Notbok* (Musikaliska Akademiens Bibhorek, Sölm.; Statens musiksamlingar, C1 B/Sv-R) s. 39; »Bellmans» version findes i den i foreg. n. anf. udg. II, s. 90. – *See til Mollberg (...) of ham driver*: denne del af sangen gengiver forholdsvis nøjagtigt, skønt ingenlunde ordret, de første 14 verslinjer af Fredman-epistlen (se næstforeg. n.).

- 448 *Luden*: saltopløsningen (til fiskens konservering). – *naar han Ulla (...) charmant*: resten af sangen forholder sig langt friere til Fredman-epistlen (se n.t.s. 447): Hos Heiberg får Mollbergs danseinstruktion tillagt større vægt, og hans betagelse af Ulla gøres til genstand for kraftig purificering; desuden fordeler Heiberg – her som i det flg. – den monologiske Fredmanvis på flere syngende personer.
- 449 *admirere*: beundre. – *Grönelund*: Gröna Lund el. Grönlund, værtshus på Djurgården (se n.t.s. 445), forekommende i *Fredmans Epistlar* (nr. 62 og 68); lokaliteten var ved fremkomsten af *Ulla ...* det kbh.ske publikum bekendt gennem A. Bournonvilles ballet *Bellman eller Polskdansen paa Grönelund*.
- 450 *passer paa*: (hydemåde flertal) vær opmærksomme. – *charmant*: fint, godt. – *Recitativ*: afsnit i kantate el. opera placeret mellem de mere lyriske arier og beregnet til fremførelse i sang el. syngende tonefald. – *chaufferet*: (af fr.) overophedet. – *Salop(pen)*: løstsiddende, ærme-løst klædningsstykke af tyndt stof, brugt som (sommer)overklædning el. hjemmedragt til kvinder i det 18. og 19. årh. – *maa*: skal. – *Finkel*: simpel (olieholdig) brændevin, fusel. – *angennem*: behagelig.
- 451 *Jordbær-Liqueur*: det blotte ord annoncerer for kenderen Fredmans Epistlar nr. 71, der indledes: »Ulla! min Ulla! säj får jag dig bjuda/Rödaste Smultron [jordbær] i Mjölök och Vin?» (udg. af G. Hillborn og J. Massengale, 1990, I, s. 230). – *Mel. Fredmans Epistel N° 71*: melodien, der her benyttes i H. Rungs arrangement, har Heiberg altså lånt fra Bellman, som i dette tilfælde undtagelsesvis ikke har betjent sig af nogen påviselig kilde, hvorfor det ikke kan udelukkes (men ej heller anses for sikkert), at denne selv er komponisten; den kendte melodi findes i den i foreg. n. anf. udg. II, s. 92f. – *Ulla (...) rød og sød*: sangens to første verslinjer gengiver forholdsvis nøjagtigt,